

Socioloog in Brussel

PEARL DYKSTRA OVER HAAR ROL ALS EUROPESE CHIEF SCIENTIFIC ADVISOR

INTERVIEW

IN 2015 STELT DE EUROPESE COMMISSIE EEN GROEP VAN ZEVEN WETENSCHAPPELIJKE ADVISEURS AAN, OM BELEIDSMATREGELEN TE KUNNEN BASEREN OP DE 'BEST MOGELIJKE' WETENSCHAPPELIJKE BEWIJSVOERING. HOGLERAAR EMPIRISCHE SOCIOLOGIE PEARL DYKSTRA IS EEN VAN HEN: "ONS WERK ZIT NU EENMAAL HEEL DICHT OP DE POLITIEKE BELANGEN."

tekst LEONARD VAN 'T HUL EN ROY KEMMERS beeld EUROPEAN COMMISSION

HET STAAT OOK WEL BEKEND als de wetenschappelijke paradox: beleidsmakers en politici hebben een groeiende behoefte aan wetenschappelijke inzichten als basis en legitimering voor beleidsprogramma's, terwijl wetenschappelijke claims en expertise steeds vaker ter discussie worden gesteld. In binnen- en buitenland worden maatschappelijke vraagstukken over het klimaat, migratie en de volksgezondheid gereduceerd tot botsende belangen.

In een politieke context waarin uiteenlopende belangen bij elkaar komen en er toch beleid moet worden gemaakt, zoals de Europese Unie, is de behoefte aan gefundeerde informatie en inzichten echter groot. De oplossing van de paradox kan er volgens de Europese Commissie slechts komen door de vlucht voorwaarts te nemen. Namelijk door haar informatievoorziening transparanter te maken en beter te organiseren. Het resultaat: de zogenaamde Scientific Advice Mechanism (SAM).

De kern van de SAM bestaat uit een groep van zeven wetenschappelijke adviseurs, die als taak hebben om de

Europese Commissie binnen een kort tijdsbestek (*timely*) van hoogstaande (*high quality*), onafhankelijke (*independent*) wetenschappelijke kennis te voorzien. SAPEA (Science Advice for Policy by European Academies), waarin de koepels van Europese wetenschapsacademies participeren, maakt ook deel uit van de SAM. Pearl Dykstra, KNAW-lid, International Science Council-bestuurslid en hoogleraar Empirische Sociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam werd in 2015 door de EUR voorgedragen en na een selectieprocedure verkozen.

In ons gesprek vertelt Dykstra enthousiast over haar werk en hamert ze steeds op de tafel om het belang van haar uitspraken te onderstrepen. Uit alles blijkt dat ze een passie heeft voor beleidsadvies in het algemeen en deze rol in het bijzonder. In 2020 eindigt haar tweede en laatste termijn. Daarover is ze naar eigen zeggen nu al verdrietig.

Waarom maakt het u verdrietig dat u op termijn moet stoppen met deze functie?

"Bij het uitvoeren van deze taak voel ik me

net een *graduate student*: er gaan nieuwe werelden voor me open. Ik moet me verdiepen in allerlei onderwerpen waar ik niet bekend mee was, zoals de leefomstandigheden in oceanen of cybersecurity. Mijn functie bij de SAM heeft me de gelegenheid geboden om dat te doen met de top van de internationale wetenschap. De SAM vormt dé erkenning van het belang van wetenschappelijke kennis voor het maken van beleid."

"Ik heb mijn hele carrière altijd geprobeerd om samen te werken met beleidsmakers en om beleidsrelevante stukken te schrijven. Het is fantastisch om dat te kunnen doen op het niveau van de Europese Unie. Ik ben een Europeaan en ik geloof in de Europese gedachte. Ik houd van de waarden die de EU uitdraagt. Dit is mijn manier om daaraan zelf bij te dragen. Ik zag dit als een kans voor de wetenschap en in het bijzonder voor de sociale wetenschappen."

Hadden de sociale wetenschappen een kans nodig dan?

"Wat me in de loop van de jaren opviel,

is dat beleidsmakers zelf vaak sociaalwetenschappers zijn. Dat betekent dat als ze experts zoeken, ze buiten hun eigen vakgebied kijken en al snel uitkomen bij levenswetenschappers en ingenieurs. Expertise uit eigen kring halen, dat is op de een of ander manier een barrière die moet worden genomen. Lange tijd was ik de enige sociaalwetenschapper binnen de groep, de andere leden hadden allemaal een bèta-achtergrond. En dat terwijl de sociologie zoveel te bieden heeft, om welk terrein het ook gaat. Neem cybersecurity. Dat is een vraagstuk waarin instituties, machtsconcentratie, ongelijkheid en vertrouwen een prominente rol spelen. Inmiddels wordt dat ook door mijn collega-adviseurs gezien.”

Hoe verloopt de samenwerking binnen de groep?

“Die is uitstekend, het is zelfs ronduit gezellig. Ik denk dat dat komt omdat we

“Ik houd van de waarden die de EU uitdraagt.”

allemaal weten wat het belang is van het werk dat we doen en ons bewust zijn van de politieke gevaren die ons omgeven. Ons werk zit nu eenmaal heel dicht op de politieke belangen. We werden en worden op de voet gevolgd door lobbyclubs, door andere onderzoeksinstanties, door journalisten. Vooral de pers was sceptisch en zat ons lange tijd op de nek. In de eerste maanden dat ik adviseur was, werd ik werkelijk beláágd door allerlei organisaties.

Die vroegen dan of ik langs wilde komen, of ik dit of dat rapport al had gelezen, of zij hier in Rotterdam langs mochten komen. Ik ben, net als de andere leden, nergens op ingegaan, maar wij realiseerden ons wel dat de druk hoog was. Als we wilden dat dit experiment zou slagen, dan moest onze onafhankelijkheid boven elke twijfel verheven zijn.”

Waarom werden jullie zo in de gaten gehouden door de pers?

“Dat zal te maken hebben met de manier waarop we tot stand zijn gekomen. Eigenlijk is de SAM een verdere institutionalisering van wat eerst een functie was van één persoon. Deze functie werd vervuld door de Britse wetenschapper Anne Glover, echt een tópwetenschapper. Maar zij kwam in opspraak toen zij zich in positieve zin uitsprak over genetische modificatie, een gangbaar standpunt in Groot-Brittannië. Dat was tegen het →

zere been van verschillende organisaties en dat maakte haar positie onhoudbaar. Juncker (voorzitter van de Europese Commissie, LH/RK) wilde een soortgelijk debacle voorkomen en heeft zich hard gemaakt om de SAM beter te institutionaliseren. Vandaar dat wij met zeven personen zijn en kunnen putten uit een heel netwerk van toonaangevende wetenschappers.”

Hoe garanderen jullie wetenschappelijke onafhankelijkheid en integriteit?

“We maken duidelijk dat we ons op geen moment inlaten met politieke vragen. Als een vraag niet wetenschappelijk is, kaatsen we deze simpelweg terug. We doen geen *policy-for-science*-uitspraken, bijvoorbeeld over waar wij vinden dat het geld naartoe moet, of welk deel van de wetenschap moet worden versterkt. We hebben strikte richtlijnen over hoe we tot onze conclusies komen en onze bijeenkomsten zijn in principe openbaar toegankelijk. De stukken die we bestuderen publiceren we op onze website. Het gaat daarbij alleen om wetenschappelijke kennis die toegankelijk is. Het kan overigens wel zo zijn dat die kennis afkomstig is van de industrie, want daar wordt regelmatig goed onderzoek gedaan. We zijn alleen wel heel duidelijk dat deze kennis een toegepaste achtergrond heeft. Tot slot zijn we zijn te allen tijde eerlijk over wat we wél en niet weten. Als er wetenschappelijke dissensus is, dan zeggen we het óók.”

Hoe verloopt het proces van rapportering eigenlijk?

“In het begin hebben we vooral vragen van de Europese Commissie aangepakt, om ons voor hen nuttig te maken. Maar we zijn ook ongevraagd advies gaan leveren. Een van onze mandaten is om kritisch advies te leveren over de structuren van Brussel. Op het moment dat we zelf onze onderwerpen kiezen moeten we zelf de boer op, want het is zinloos om rapportages te schrijven over onderwerpen waar geen belangstelling voor is.”

“Bij een vraag waar interesse voor is, over bijvoorbeeld CO₂-uitstoot, cybersecurity of de vergrijzing, wordt er eerst nagegaan wat er wel en niet bekend is. Dat is de *evidence review* waarin SAPEA een cruciale rol speelt. Vervolgens bepalen we wat de beleidscontext precies is: wat is de relevante regelgeving, wat zijn

“Dit was een kans voor de wetenschap en in *het bijzonder voor de sociale wetenschappen.*”

de plannen van de Europese Commissie? Op basis van beide schrijven we met zijn zeven onze *scientific opinion*. Dat zijn de aanbevelingen. Vervolgens leggen we die voor aan belanghebbenden, in bijeenkomsten waarin we onze aanbevelingen uiteenzetten en waarop zij kunnen reageren.”

En hoe reageert de Europese Commissie doorgaans? Wat gebeurt er met jullie advies?

“Ons secretariaat houdt zich met diezelfde vraag bezig en monitort het vervolgtraject nauwkeurig. Ze houden een steeds groeiende lijst bij van beleidsvoorbereidende teksten waarin verwezen wordt naar onze adviezen. Ook worden we steeds vaker gevraagd om deel te nemen aan beraadslagingen in het Europees Parlement. Het is cruciaal om te beseffen dat wij natuurlijk maar één vorm van input geven. Naast de kennis die wij leveren spelen er financiële belangen, politieke voorkeuren en domweg de ambities van individuele commissieleden.”

“Totnogtoe is men ons heel dankbaar voor wat we doen, zo laten ze ons weten. Tegelijkertijd weten we heel goed dat we als instituut nog maar drie jaar bestaan en zo weer aan de kant geschoven kunnen worden. Dat is het politieke spel waar wij uit weg proberen te blijven. Wat we wel kunnen doen is rekening houden met politieke ontwikkelingen in onze planning, bijvoorbeeld door onze adviezen over verkiezingen heen te tillen.”

“Verder hebben we wel enkele effectieve manieren om van ons te laten horen. Wat op het ogenblik speelt is bijvoorbeeld de discussie over nieuwe biotechnieken. Er is in mei een uitspraak gedaan door het Europese Hof waarin nieuwe *gene-editing*-technieken onder de oude wetgeving van genetische modificatie vallen. Bij die uitspraak is gebruik gemaakt van onze *Explanatory Note*, maar wij zeggen daarin met zoveel woorden dat de allernieuwste technieken niet dezelfde onbedoelde gevolgen met zich meebrengen als de oude vormen van genetische modificatie. Wij zijn het dus niet met het Hof eens en zullen onze originele *Explanatory Note* omwerken tot een *Opinion*. Wat de Europese Commissie vervolgens doet met dat document is verder niet aan ons.”

Als we uw carrière overzien wordt duidelijk dat u veel hebt samengewerkt met politici en beleidsmakers. Wat zou u, op basis van uw ervaringen, willen meegeven aan vakgenoten die hetzelfde ambiëren?

“Zorg ervoor dat wat je doet van een onberispelijk niveau is, want dan kunnen ze niet om je heen. Blijf bij je achtergrond als socioloog, want dat is een prachtig vak, maar ga samenwerkingen aan. Het is voor beleidsmakers heel frustrerend dat wetenschappers elkaar steeds lijken tegen te spreken. Daar kunnen ze heel weinig mee. Zorg daarom voor goede samenvattingen, of voor helikopterpublicaties waarin je uiteenzet wat we wel weten en wat niet.”

“Besef bovendien, dat sociologen op werkelijk alle maatschappelijke terreinen een belangrijke rol te spelen hebben. Of je het nou hebt over energie, het klimaat, of over voedsel. De onderwerpen waarvan je denkt dat die vooral voor levenswetenschappers en technici zijn, dáár moeten ook de sociaalwetenschappers mee aan de gang. Waarom? Omdat het gaat over mensen, over consumenten, het gaat over macht, over controle, over instituties. Zorg er daarom voor dat als je iets wilt zeggen over de grote vragen, je samenwerkt met mensen uit andere disciplines. Pas dan kun je je eigen bijdrage realiseren.” ✕